

Деякі особливості

відповідальності за шкоду, заподіяну здоров'ю осіб, які не досягли повноліття

В. Ю. Євко

кандидат юридичних наук, доцент кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ

У статті висвітлюється проблема врахування вини потерпілого у зобов'язаннях із відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю осіб, які не досягли повноліття, а також вини осіб, на яких покладений обов'язок здійснювати виховання та нагляд за такими особами. Проблема розкривається з урахуванням існуючих наукових досліджень з цього приводу та на засадах чинного українського законодавства.

Ключові слова: малолітні, неповнолітні, батьки, опікун, піклувальник, шкода, заподіяна здоров'ю, вина потерпілого, непрацездатність, заробіток.

В статье освещается проблема учета вины потерпевшего в обязательствах по возмещению вреда, причиненного здоровью лиц, которые не достигли совершеннолетия, а также вины лиц, на которых возложена обязанность осуществлять воспитание и надзор за такими лицами. Проблема раскрывается с учетом существующих научных исследований по данному вопросу и на основе действующего украинского законодательства.

Ключевые слова: малолетние, несовершеннолетние, родители, опекун, попечитель, вред, причиненный здоровью, вина потерпевшего, нетрудоспособность, заработок.

The article considers the problem of victims' fault in the circumstances of compensation for physical harm caused to juveniles and the fault of guardians and trustees over underage victims to physical harm. The problem is developed with the consideration of latest relevant scientific researches and in terms of current legislation of Ukraine.

Keywords: *underage, juveniles, parents, guardian, trustee, physical harm, victim's fault, disability, wages.*

Чинна Конституція України проголошує фундаментальні права і свободи людини і громадянина, гарантованість яких виявляється в її основних положеннях. Основною цінністю для кожної людини є її життя та здоров'я. Це справедливо по відношенню до будь-якої людини незалежно від віку, сімейного стану і матеріального становища, громадянства, статі та інших соціальних характеристик.

Держава Україна поклала на себе обов'язок захищати життя людини, а також надала кожному право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст. 27 Конституції України). Гарантії охорони життя і здоров'я фізичних осіб містяться в нормативних актах різної галузевої належності, і центральне місце серед них посідає Цивільний кодекс України (далі – ЦК України).

Разом з тим, незважаючи на безумовну цінність життя і здоров'я будь-якої людини, особи, які не досягли повноліття, потребують особливої турботи і захисту, оскільки вони ще не мають необхідних знань, досвіду, достатнього ступеня соціалізації, фізичної зрілості і здатності цілком усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. Саме це робить їх більш уразливими і призводить до частих посягань на їх здоров'я як з боку по-

внолітніх, так і осіб, які не досягли повноліття.

Крім того, треба мати на увазі, що особи, які не досягли повноліття, мають особливий цивільно-правовий статус, який характеризується наявністю у них часткової (ст. 31 ЦК України) чи неповної (ст. 32 ЦК України) дієздатності, чим пояснюється наявність у ЦК України окремих норм, які особливим чином регулюють відносини за участю таких осіб. Не становлять винятку і відносини, пов'язані з відшкодуванням шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи. Порядок такого відшкодування встановлюється ст. 1199 ЦК України.

Ця норма зазнала певної редакції порівняно з ЦК УРСР 1963 р., однак на практиці при її застосуванні виникає багато спірних питань як матеріального, так і процесуального характеру.

Недостатньо дослідженим залишається це питання і в науковій літературі. У радянський час окремим проблемами відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю неповнолітніх, було приділено увагу в працях Г. М. Белякової [1], Л. Г. Кузнецової [2], Л. А. Майданика [3; 4], М. С. Малєїна [5], Г. М. Свердлова [6]. Однак ці роботи написані на основі застарілого законодавства СРСР, яке на сьогодні втратило чинність. На сучасному етапі розвитку науки цивільного права дослідженню окремих аспектів вказаної проблеми були присвячені дисертації С. В. Маркосяна, М. М. Махмутової, Ж. А. Чорної та ін.

Нині не врегульованими в Україні на законодавчому рівні залишаються питання: відшкодування шкоди малолітнім, які в момент заподіяння їм шкоди мали самостійний заробіток; проблема притягнення до відповідальності за шкоду, заподіяну малолітньою та неповнолітньою особою, осіб, під наглядом яких ос-

танні перебували або повинні були перебувати в момент заподіяння; урахування вини потерпілої особи, яка не досягла повноліття, та ін. Більшість із цих питань залишилися поза увагою науковців і не завжди досліджуються суддями при розгляді відповідних категорій справ.

Отже, у нашій статті будуть розглянуті основні проблеми, пов'язані з відшкодуванням шкоди, заподіяної здоров'ю осіб, які не досягли повноліття, а також сформульовані окремі рекомендації щодо вдосконалення діючого українського цивільного законодавства, що регулює відносини з притягнення до відповідальності за шкоду, заподіяну життю і здоров'ю фізичних осіб.

Виходячи зі змісту статті 1199 ЦК України, відповідальність за шкоду, заподіяну здоров'ю осіб, які не досягли повноліття, настає при наявності тих же підстав та умов, що й відповідальність у випадках заподіяння шкоди повнолітнім громадянам. Для її виникнення потрібна наявність факту заподіяння шкоди, вини заподіювача, протиправного діяння заподіювача, а також причинного зв'язку між протиправним, винним діянням і шкодою. Проте відповідальність перед малолітніми та неповнолітніми має деякі специфічні особливості.

Ці особливості пов'язані зі встановленням суб'єкта, якому завдано шкоду, та визначенням розміру заподіяної шкоди, яка підлягає відшкодуванню у відповідності з рівнем його дієздатності і працездатності. Певні особливості має і суб'єктний склад осіб, на яких у таких випадках покладається обов'язок відшкодовувати шкоду.

У ст. 1199 ЦК України розрізняються дві категорії осіб, яким відшкодовується шкода. По-перше, це малолітні особи (у віці від народження до 14 років), які на момент заподіяння шкоди не мають заробітку. По-друге, неповнолітні

(особи у віці від 14 до 18 років), які на момент ушкодження здоров'я мають заробіток. Таким чином, з поля зору українського законодавця зникли ще дві категорії осіб, які не досягли повноліття. Це малолітні особи, які на момент заподіяння шкоди їх здоров'ю мають самостійний заробіток, та неповнолітні особи, які на момент заподіяння їм шкоди не мають самостійного заробітку.

У цьому аспекті ЦК Російської Федерації має більш повну норму ст. 1087, якою охоплюються всі категорії осіб, які не досягли повноліття, здоров'ю яких може бути завдано шкоди:

1) неповнолітні, що не досягли чотирнадцяти років, які на момент каліцтва або іншого ушкодження здоров'я не мають заробітку (доходу);

2) неповнолітні у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, які на момент каліцтва або іншого ушкодження здоров'я не мають заробітку (доходу);

3) неповнолітні, що не досягли чотирнадцяти років, які на момент каліцтва або іншого ушкодження здоров'я мають заробіток (дохід);

4) неповнолітні у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, які на момент каліцтва або іншого ушкодження здоров'я мають заробіток (дохід).

На відміну від норми ЦК Російської Федерації, формулювання ст. 1199 ЦК України може спричинити значні труднощі при визначенні розміру відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю неповнолітнього у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, який на момент каліцтва або іншого ушкодження здоров'я не мав заробітку, і малолітнього, який на момент каліцтва або іншого ушкодження здоров'я мав заробіток. У зв'язку з цим зазначена норма ЦК України потребує відповідної корекції.

Проблема відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю осіб, які не досягли

повноліття, досить часто розглядається у площині вини потерпілого і визначення розміру шкоди, яка підлягає відшкодуванню.

Безперечним в літературі є питання про те, що дії малолітнього, які об'єктивно сприяли настанню шкоди, не можуть мати будь-якого юридичного значення. Вина малолітнього, відповідно до ст. 1178 ЦК України, не береться до уваги при заподіянні ним шкоди іншій особі, з чого більшістю вчених робиться висновок про те, що «тим більше вина малолітнього не може братися до уваги у випадках, коли малолітній є потерпілим, коли шкода виникла внаслідок дій заподіювача і самого малолітнього» [1, с. 4; 2, с. 67; 7, с. 128].

Питання про вину потерпілого малолітнього широко висвітлювалося і в російській дореволюційній цивілістичній літературі. Представники російської цивілістики в ряді випадків схвально висловлювалися стосовно визнання юридичних наслідків за діями малолітніх потерпілих. Зокрема, дореволюційний російський цивіліст Т. М. Яблочков для обґрунтування своєї позиції про винну поведінку малолітнього потерпілого розрізняв деліктоздатність і волездатність. Відсутність деліктоздатності не виключала, на його думку, волездатності, а цього, з його точки зору, було досить, щоб визнати вину малолітнього потерпілого. Він писав, що для права важлива винність поведінки, а не винуватість особи [8, с. 422].

Загалом проблема врахування вини неповнолітнього потерпілого при відшкодуванні шкоди, заподіяної його здоров'ю, не отримала достатнього висвітлення в літературі. Вона, як правило, зводиться до дискусії про те, в якому порядку і на яких підставах будуть нести відповідальність особи, під наглядом яких перебував неповнолітній у момент запо-

діяння йому шкоди. Не приділяється належної уваги встановленню даного факту і в судовій практиці. Розглядаючи справи про відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю неповнолітніх, суди в більшості випадків не приділяють належної уваги дослідженню вини неповнолітнього потерпілого у завданні йому каліцтва третьою особою.

Подібне ставлення до згаданої проблеми часто призводить до винесення судовими органами недостатньо обґрунтованих рішень по таких справах.

У зв'язку з цим представляє практичний і теоретичний інтерес справа за позовом батьків неповнолітнього учня 10-го класу Донецького навчально-виховного комплексу № 16 Донецької міської ради (далі – ДНВК № 16) до батьків неповнолітнього учня того ж класу і до ДНВК № 16 про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої здоров'ю їхнього сина діями неповнолітнього. 16 вересня 2011 року між учнями 10-го класу ДНВК № 16 під час планових занять сталася сварка через відсутність портфеля в одного з них. Вважаючи, що потерпілий сховав портфель, неповнолітній у грубій формі став вимагати повернути портфель, а після відмови потерпілого вдарив його кулаком, заподіявши йому легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я. Під час сварки неповнолітніх вчителя в класі не було. При розгляді справи суду були надані дані про те, що сварки між цими неповнолітніми відбувалися досить часто і ініціатором сварок був потерпілий, який систематично принижував заподіювача і ховав його речі. Суду також були надані характеристики неповнолітнього правопорушника, в яких він характеризується позитивно, як активний, добросовісний та відповідальний учень, який з однокласниками підтримує доброзичливі стосунки і навмисно в кон-

флікти не вступає. З показань допитаних у ході судового засідання свідків видно, що ініціатором конфлікту був потерпілий. Разом з тим суд не проаналізував належним чином дані обставини і виніс рішення без урахування вини потерпілого, задовольнивши частково зазначений позов за відсутності доказів необхідності окремих витрат, понесених батьками потерпілого на відновлення його здоров'я.

Таким чином, суд проігнорував докази винної поведінки потерпілого і виніс рішення без урахування його вини, хоча в даному випадку були підстави для зменшення розміру відшкодування шкоди з урахуванням ступеня вини потерпілого.

На наш погляд, у всіх випадках, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, заподіяної здоров'ю неповнолітнього, судам необхідно досліджувати докази, що підтверджують наявність або відсутність вини потерпілого неповнолітнього в заподіянні шкоди його здоров'ю, оскільки це сприятиме найбільш правильному і повному розгляду справи, а також буде додатковою гарантією захисту як немайнових, так і майнових прав та інтересів неповнолітнього потерпілого, заподіювача, а також осіб, які в силу закону зобов'язані нести відповідальність за поведінку осіб, які не досягли повноліття.

Ще одне питання, яке викликає численні суперечки як в юридичній літературі, так і в правозастосовчій діяльності. Це питання, пов'язане з впливом вини осіб, зобов'язаних здійснювати нагляд за малолітніми або неповнолітніми, на право останніх одержати відшкодування шкоди і на його обсяг. Відповісти на це питання можна диференційовано, виходячи з різного підходу законодавця до відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми і неповнолітніми особами.

Відповідно до частини 1 статті 150 СК України, батьки зобов'язані виховува-

ти своїх дітей і, відповідно, здійснювати за ними нагляд. Аналогічні обов'язки покладаються і на усиновлювачів, опікунів та інших осіб, у сім'ях яких виховуються малолітні та неповнолітні особи. Батьки також мають право залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам (ст. 151 СК України). Таким чином, у момент, коли здоров'ю особи, яка не досягла повноліття, заподіюється шкода, вона може перебувати під наглядом як батьків, так і інших фізичних або юридичних осіб, які здійснюють виховання дитини та догляд за нею за дорученням батьків.

У літературі є різні точки зору про значення вини батьків та інших осіб при визначенні права на відшкодування шкоди, завданої неповнолітньому, і її розмір.

У них виразно висловлено думку, що вина батьків у недостатньому вихованні і слабкому нагляді не може розглядатись як вина самого малолітнього потерпілого. Так, А. Г. Кузнецова пише: «Вина батьків та інших осіб, які недостатньо серйозно ставляться до виконання своїх батьківських, опікунських та інших обов'язків, не може бути поставлена у вину дитині. Її інтереси не повинні ущемлятися внаслідок винної поведінки осіб, які здійснюють виховання та нагляд за нею. Якщо за обставинами справи встановлено, що малолітній навіть сприяв своїми діями настанню шкоди, вона, тим не менш, має бути відшкодована йому, як правило, в повному розмірі» [2, с. 69].

Тобто наявність вини батьків та інших осіб, зобов'язаних здійснювати нагляд за малолітніми, не може бути підставою для звільнення заподіювача від відповідальності.

Разом з тим викликає суперечки і питання щодо можливості зменшення розміру шкоди, що стягується з її безпосередніх заподіювачів, за рахунок стягнення її в частині, що відповідає ступеню

їх вини, з батьків і (або) осіб, які зобов'язані були в момент заподіяння здійснювати нагляд за малолітнім потерпілим.

З цього приводу в цивілістичній літературі висловлювалися різні думки.

Так, М. М. Агарков вважав, що вина зазначених осіб, що зумовила певну поведінку дитини, має розглядатись як вина осіб, які спільно заподіяли шкоду [9, с. 79]. Вказана позиція є дещо вразливою в тому плані, що батьки та інші особи, які несуть обов'язок щодо нагляду за малолітніми, не можуть розглядатися як особи, які спільно заподіяли шкоду, поряд з особами, які заподіяли шкоду здоров'ю малолітнього, оскільки між діями батьків та інших осіб і шкодою, що виникла у малолітнього потерпілого, немає прямого причинного зв'язку.

Л. А. Майданик і Н. Ю. Сергеева підтримували думку тих вчених, які висловлювалися за залучення (при розгляді позову про заподіяння шкоди дитині) винних у неналежному нагляді батьків в якості свого роду третіх осіб, вважаючи, що так будуть дотримані інтереси дитини, якій відшкодування шкоди не буде знижено у зв'язку з виною її батьків, і одночасно обмежені певною мірою інтереси безпосереднього заподіювача шкоди, який надалі має право вимагати перекладання в порядку регресу певної частки збитків на батьків потерпілого у відповідності зі ступенем їх вини [10, с. 133-134]. Таке рішення питання, що нас цікавить, також не сприяє вирішенню проблеми, оскільки можуть виникнути певні труднощі процесуального характеру. Позови в інтересах малолітніх дітей, як правило, пред'являються батьками. Але вони не можуть одночасно виступати у процесі і як позивачі, і як треті особи.

Особливі пропозиції були висловлені Г. М. Свердловим, який пропонував диференційоване вирішення питання про значення вини осіб, які здійснюють

нагляд за дитиною, залежно від того, виступали у цій ролі батьки, опікуни або дитячі заклади.

Г. М. Свердлов знаходить підстави для визнання солідарної відповідальності заподіювача та інших осіб, що здійснюють нагляд за дитиною, які своїми діями сприяли заподіяння шкоди. У той же час, враховуючи особливі сімейні відносини дітей і батьків, а також обов'язок батьків щодо матеріального утримання дитини, цей автор заперечує можливість врахування вини батьків у нездійсненні нагляду за дитиною, а отже, можливість покладення на них обов'язку з відшкодування шкоди поряд із заподіювачем.

На думку Г. М. Свердлова, відповідальність заподіювача шкоди може бути зменшена, якщо дитина, яка сприяла заподіяння шкоди, перебувала під наглядом опікунів або зобов'язаних до цього дитячих установ. Однак за аналогічних умов заподіювач, на його думку, несе повну відповідальність за заподіяння шкоди, якщо нагляд за малолітнім та його виховання здійснювали батьки дитини, а не інші особи [6, с. 122-126]. На наш погляд, диференційований підхід до вирішення питання про значення вини осіб, зобов'язаних здійснювати нагляд за малолітньою особою, не є виправданим. Не достатньо обґрунтована, з урахуванням чинного законодавства, позиція вказаного автора щодо того, що батьки не відповідають матеріально перед дітьми за шкоду, пов'язану з неналежним виконанням їх обов'язків з виховання [6, с. 126]. Оскільки батьки та інші особи мають рівнозначні обов'язки по нагляду за малолітніми, незважаючи на наявність кровного споріднення в одних осіб і відсутність його в інших, вина кожного з них повинна враховуватися однаково. Крім того, згідно з чинним законодавством, діти мають право звернутися за захистом своїх прав у разі їх пору-

шення (ст. 152 СК України). Є всі підстави вважати, що таке право дитини поширюється на випадки порушення будь-якого сімейного права дитини: як особистого немайнового, так і майнового. При цьому дитина має право вимагати захисту своїх прав будь-яким способом, у тому числі й шляхом відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю.

Заслуговує на увагу також позиція М. С. Малєїна та Л. Г. Кузнецової, які стверджують, що вина осіб, зобов'язаних здійснювати нагляд за дитиною та її виховання, не може розглядатись як вина самої дитини. Разом з тим і немає підстав покладати відповідальність за шкоду у зазначених випадках на заподіювача [5, с. 19]. Внаслідок цього, вина осіб, які здійснювали нагляд за малолітнім потерпілим, повинна служити підставою для зменшення обсягу відповідальності заподіювача шкоди. Однак зменшення відшкодування шкоди з боку заподіювача неодмінно повинно бути компенсоване дитині особами, винними у нездійсненні догляду [2, с. 71].

На наш погляд, остання позиція є найбільш правильною, але механізм компенсації шкоди, заподіяної малолітньому, запропонований цими вченими, є недостатньо продуманим.

Так, вони передбачають різні рішення залежно від характеру збитків, що стягуються, тобто від того, чи йде мова про відшкодування витрат на відновлення здоров'я потерпілого, або ж про його право на відшкодування збитків, викликаних втратою працездатності.

Оскільки збитки, пов'язані з відновленням здоров'я малолітнього, як правило, несуть самі батьки в силу свого обов'язку утримувати дитину (як здорову, так і хвору), вченими пропонується при наявності вини батьків у недостатньому нагляді за малолітнім зменшувати розмір відповідальності заподіювача шкоди,

а понесені батьками витрати на відновлення здоров'я потерпілого відшкодовувати лише частково [2, с. 71].

У цьому випадку відповідальність батьків, винних у неналежному нагляді за малолітньою дитиною, буде проявлятися у зменшенні обсягу належної їм компенсації витрат, понесених на відновлення здоров'я дитини, відповідно до тієї частки шкоди, настання якої зумовлене діями малолітнього.

На думку М. С. Малєїна та Л. Г. Кузнецової, в разі стягнення збитків, пов'язаних із втратою або зменшенням працездатності особи, ушкодження здоров'я якої мало місце у віці до 15 років, вина батьків також повинна враховуватися та впливати на обсяг відповідальності заподіювача. Заподіювач і тут не повинен відповідати за вину батьків дитини. Заподіювач шкоди повинен відшкодувати потерпілому лише частину втраченого заробітку. Він не повинен нести відповідальність за вину інших осіб.

Потерпілий, який не отримав повного відшкодування шкоди у заробітку, в деяких випадках може пред'явити позов до батьків, винних у виникненні шкоди, і, таким чином, отримати повне відшкодування збитків від заподіювача та від батьків. Останні можуть нести відповідальність за нормами цивільного та сімейного права [5, с. 19-20].

Таке твердження спірне, оскільки, якщо в першому випадку батьки є, за словами М. С. Малєїна, «потерпілими у цивільно-правовому сенсі» [5, с. 17], то у другому випадку такими потерпілими є особи, здоров'ю яких завдано шкоду до досягнення ними 14-річного віку. При цьому необхідно мати на увазі, що, згідно зі ст. 1193 ЦК України, врахуванню підлягає саме вина потерпілої особи, а не осіб, на яких лежить обов'язок здійснювати нагляд за потерпілим. З цього випливає, що при відшкодуванні шкоди, пов'язаної із втратою

або зменшенням працездатності потерпілої особи, шкоду здоров'ю якої було заподіяно до досягнення нею 14 років, повинна враховуватися тільки вина власне потерпілого, а не осіб, які були зобов'язані здійснювати нагляд за ним. А оскільки вина малолітнього потерпілого, за загальним визнанням, врахуванню не підлягає, то при стягненні із заподіювача шкоди, пов'язаної із втратою або зменшенням працездатності потерпілого, вся сума повинна бути відшкодована заподіювачем.

Неповнолітні можуть розуміти значення своїх дій та можуть нести самостійну відповідальність за шкоду, заподіяну ними іншим особам, а отже, дії неповнолітніх, що сприяли заподіяння шкоди, можуть і повинні мати юридичну оцінку.

Відповідно до статті 1179 ЦК України, неповнолітні особи у віці від 14 до 18 років відповідають за заподіяну ними шкоду самостійно на загальних підставах. А оскільки законодавець визнає неповнолітнього здатним нести самостійну відповідальність, тобто розуміти значення своїх дій і керувати ними, то його поведінка повинна мати юридичне значення і при заподіянні шкоди йому самому. Разом з тим законодавець вважає, що в такому віці неповнолітні не потребують вже такого нагляду, який необхідний у відношенні малолітніх осіб. Поняття нагляду щодо неповнолітнього набуває іншого, менш визначеного сенсу. Чим старше дитина, тим вона більш самостійна і виходить з-під безпосереднього нагляду батьків. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 29 ЦК України, неповнолітня особа має право самостійно обирати собі місце проживання, яке може і не збігатися з місцем проживання її батьків. Тому не випадково у ст. 1179 ЦК України мова про вину батьків за нездійснення нагляду за неповнолітнім не йде.

Таким чином, на нашу думку, при заподіянні шкоди здоров'ю неповнолітнього

та визначенні розміру шкоди, яка підлягає відшкодуванню, вина батьків не підлягає врахуванню, розмір відшкодування визначається з урахуванням тільки його власної вини.

Підбиваючи підсумки дослідження, проведеного в нашій статті, необхідно зробити відповідні висновки щодо урахування вини потерпілого, а також осіб, які зобов'язані здійснювати за ним нагляд, у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю осіб, які не досягли повноліття. По-перше, в таких зобов'язаннях вина малолітнього, здоров'ю якого було заподіяно шкоду, не враховується, а вина неповнолітнього потерпілого враховується на загальних підставах. По-друге, врахування вини осіб, які зобов'язані здійснювати нагляд за малолітніми потерпілими, має здійснюватися диференційовано, залежно від виду витрат, які підлягають відшкодуванню. При відшкодуванні витрат, пов'язаних із відновленням здоров'я малолітнього, вина зазначених осіб може бути підставою для зменшення розміру платежів, що стягуються із заподіювача. При відшкодуванні шкоди, пов'язаної із втратою або зменшенням працездатності потерпілої особи, шкоду здоров'ю якої було заподіяно до досягнення нею 14 років, повинна враховуватися тільки вина самого потерпілого, а не осіб, які були зобов'язані здійснювати нагляд за ним. А оскільки вина малолітнього потерпілого, за загальним визнанням, врахуванню не підлягає, то при стягненні із заподіювача шкоди, пов'язаної із втратою або зменшенням працездатності потерпілого, вся сума повинна бути відшкодована заподіювачем. По-третє, при заподіянні шкоди здоров'ю неповнолітнього, вина батьків або осіб, які їх замінюють, не враховується, а розмір відшкодування у всіх випадках визначається тільки з урахуванням їх власної вини.

Список використаної літератури

1. *Белякова А. М.* Ответственность за вред, причиненный малолетним и несовершеннолетним лицам : лекция / А. М. Белякова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1963. – 29 с.
2. *Кузнецова Л. Г.* Гражданско-правовое положение несовершеннолетних / Л. Г. Кузнецова, Я. Н. Шевченко. – М. : Юрид. лит., 1968. – 136 с.
3. *Майданик Л. А.* Спорные вопросы возмещения вреда при повреждении здоровья несовершеннолетних / Л. А. Майданик // Социалистическая законность. – 1966. – № 11. – С. 42-45.
4. *Майданик Л. А.* Защита адвокатом интересов потерпевших несовершеннолетних и недееспособных в делах о возмещении вреда, причиненного здоровью / Л. А. Майданик // Защита прав личности по гражданским делам : мат. науч.-практ. конф. – М. : Сов. Россия, 1966. – С. 13-16.
5. *Малеин Н. С.* Возмещение вреда при повреждении здоровья несовершеннолетних / Н. С. Малеин. – М. : Госюриздат, 1962. – 66 с.
6. *Свердлов Г. М.* Охрана интересов детей в советском семейном и гражданском праве / Г. М. Свердлов ; отв. ред. В. С. Тадевосян. – М. : Изд-во АН СССР, 1955. – 159 с.
7. *Антимонов Б. С.* Значение вины потерпевшего при гражданском правонарушении / Б. С. Антимонов. – М. : Госюриздат, 1950. – 275 с.
8. *Яблочков Т. М.* Влияние вины потерпевшего на размер возмещаемых ему убытков : часть теорет. – Т. 1 / Т. М. Яблочков. – Ярославль : Тип. Губ. правл., 1910. – 471 с.
9. *Агарков М. М.* Вина потерпевшего в обязательствах из причинения вреда / М. М. Агарков // Советское государство и право. – 1940. – № 3. – С. 70-79.
10. *Майданик Л. А.* Материальная ответственность за повреждение здоровья / Майданик Л. А., Сергеева Н. Ю. – М. : Юр. лит., 1968. – 216 с.